

Etika – opis predmeta

Učenje i poučavanje nastavnog predmeta Etika u srednjoj školi osigurava uvođenje učenika u etiku kao filozofijsku disciplinu koja sustavno istražuje i objašnjava filozofsko-etičke spoznaje primjenjujući ih u oblikovanju moralnih pogleda, odlučivanja i sagledavanju moralnoga ponašanja i djelovanja. Svrha je njezina učenja i poučavanja u razvijanju vještina i formiranju stajališta potrebnih za moralno odlučivanje i djelovanje te razlikovanje ispravnog od neispravnog kroz usvajanje odgojnih i obrazovnih iskustava. Znanje koje se stječe tijekom učenja i poučavanja Etike pomaže učeniku razumjeti da je za procjenu toga što je moralno ispravno ili neispravno u ponašanju potrebna refleksija o tome što je ispravno ili neispravno, a da se odluke ne donose prema subjektivnim mjerilima i trenutnim okolnostima.

Kao predmet kojim se kod učenika razvijaju moralno i etičko promišljanje i djelovanje ima naglašenu odgojnu ulogu, te je jedna od okosnica kurikula jer neposredno utječe na stvaranje vrijednosti koje su u samim temeljima odgoja i obrazovanja: znanju, slobodi, dostojanstvu, solidarnosti, odgovornosti, jednakopravnosti i dr.

Učenje i poučavanje nastavnoga predmeta Etika ključno je za odgovorno sudjelovanje mladih u lokalnoj i globalnoj zajednici, osigurava osobni i moralni razvoj učenika, te potiče na stvaranje pozitivnih promjena u zajednici u kojoj žive i rade.

Etika kod učenika razvija socijalne i građanske kompetencije, a nužna je i za usmjereno i ispravno razvijanje i svih drugih ključnih kompetencija definiranih za obrazovne sustave u BiH, nužnih za uspješno sudjelovanje u društvu.

Poučavanjem nastavnoga predmeta Etika kod učenika se razvija komunikacija, suradnja, sposobnost rješavanja problema, donošenja odluka, kritičko mišljenje, kreativnost, upravljanje sobom i osobnim i profesionalnim razvojem, te aktivno građanstvo.

Kada je riječ o statusu Etike i odnosu s međupredmetnim temama, neposredno je povezana sa svim komponentama međupredmetnog područja definiranog u Zajedničkoj jezgri: Pojedinac i društvena odgovornost: poduzetništvo, karijerna orijentacija i antikorupcija.

Etika je svrstana u društveno-humanističko područje iako posredno može djelovati unutar svih odgojno-obrazovnih područja. Ishodi učenja i poučavanja ovoga predmeta i etički sadržaji posredno utječu na sve predmete i međupredmetne teme.

Osnova za etičko promišljanje i moralno djelovanje u svim područjima i znanostima su filozofske metode spoznaje i kreativno mišljenje. Polazište u učenju i poučavanju treba biti neprestano povezivanje teorije i prakse na različite načine i na različitim razinama: promišljanje i djelovanje, razmatranje konkretnih situacija, informacija, proučavanje tekstova, diskusije o

problemima itd. Učenje i poučavanje teorije trebalo bi poticati djelovanje, a s druge strane djelovanje može biti nadahnuće za prepoznavanje i obrazlaganje problema te argumentirano donošenje vlastitog suda o njemu.

Etika ima status alternativnog izbornog predmeta u odnosu na Vjeronauk i obvezni je dio školskoga kurikula. Učenici i njihovi roditelji imaju pravo izbora između Vjeronauka i Etike, a oni koji na početku srednje škole izaberu Etiku, ona za njih postaje obvezni predmet. U gimnazijskom obrazovanju poučava se tijekom sve četiri godine školovanja. Ovisno o mogućnostima pojedine škole i interesu među učenicima, preporučuje se nastavu Etike ponuditi kao izborni ili fakultativni predmet i učenicima koji pohađaju nastavu Vjeronauka, a uz koji žele paralelno učiti i Etiku.

Etika – ciljevi učenja i podučavanja

- Usvajanje temeljnih pojmova i znanja o povijesti i razvoju filozofsko-etičke misli, specifičnim pristupima problemima, teorijama, autorima i djelima, te ovladavanje specifičnim vještinama potrebnim za rješavanje (etičkih i drugih) problema.
- Razvijanje moralnih i etičkih kompetencija s naglaskom na religijska pitanja, sagledavanjem širine etičkih znanstveno-teorijskih i praktičkih pristupa u rješavanju situacija s kojima se učenik suočava osobno i kao član zajednice i društva.
- Razvijanje etičkog i bioetičkog senzibiliteta, brige za svoju dobrobit, dobrobit drugih ljudi, budućih generacija, drugih živih bića i okoliša osvještavanjem vlastite uloge u svijetu, društvu i lokalnoj zajednici.
- Suočavanje s vlastitim, zajedničkim i globalnim problemima antropologije, prava i politike, te istraživanjem, razumijevanjem, razvijanjem, preispitivanjem i obranom vlastitoga stajališta, pristupa i izbora.
- Razvoj vještina argumentacije, prezentacije i komunikacije vezanim za zanimanja (struke), poslovanje, rad i tržište, kao ključnih pretpostavki kritičkoga mišljenja, naglašavajući pritom prihvaćanje i poštovanje drugih osoba uz uvažavanje različitosti.

Etika - oblasna struktura

Mitovi, religije i društvo

A

U okviru ove domene učenici usvajaju osnovna znanja o mitovima i religijama te njihovom utjecaju na nastanak i razvoj kultura i civilizacija. Spoznaju ulogu mitologije i religija u oblikovanju životne stvarnosti i moralnom razvoju pojedinca i društva. Razvijaju svijest o tome kakav utjecaj ima postojanje različitih religija na probleme suvremenog svijeta i odnose u društvu danas, te o tome kako su različite tradicije utjecale na kulturni razvoj društva u kojem žive. Usvajanje sadržaja u okviru ove domene pomoći će učenicima upoznati načine formiranja individualnih i kolektivnih identiteta, te da se na kritički i argumentiran način bave moralnim i etičkim problemima društva koji uključuju međuljudske odnose, nasije, rat, terorizam, siromaštvo i sl.

Domena antropologija, pravo i politika obuhvaća teme koje se tiču pojedinca, društva i države, ljudskih prava i pokreta za zaštitu ljudskih prava, te suvremene prijetnje ljudskim pravima. U okviru ove domene učenici usvajaju i interpretiraju značenje temeljnih etičkih pojmova iz područja politike i prava, vrednuju odnos pojedinca, društvenih institucija i vlasti. Analiziraju probleme u reagiranju pojedinaca, društva, institucija i vlasti na nedemokratske pojave u društvu i rješava problem na razini etičke prosudbe, ispravno koristeći etičke pojmove ili koncepte. Prihvaćaju, organiziraju i primjenjuju etičke vrijednosti kao kriterij u promišljanju o pravima i slobodama drugih ljudi te u vlastitom djelovanju prema drugima.

Unutar ove domene učenici usvajaju znanja o problemima vezanim uz zanimanja (struke), poslovanje, rad i tržište. Uče ispravno koristiti etičke pojmove koji se tiču profesija, što uključuje iskrenost, pouzdanost, transparentnost, odgovornost, povjerljivost, objektivnost, poštovanje, poštivanje zakona i lojalnost. Koristi zaključke moralne i etičke analize problema pojedinog zanimanja ili područja poslovanja u širenju svijesti o tim problemima i o mogućim rješenjima, te potiče na djelovanje koje je u skladu s etičkim vrijednostima.

U okviru četvrte domene učenici će se upoznati s bioetičkim predmetnim područjem. U ovoj domeni učeniku se postavlja izazov da razvijeni etički senzibilitet pretoče u konkretne aktivnosti kojima iskazuju skrb za dobrobit samih sebe, drugih ljudi, drugih živih bića, prirode i budućih generacija. U analizi moralnih i etičkih problema iz područja biomedicine te u oblikovanju svojih stajališta usvojit će i primjereno se koristiti pojmovima: život kao vrijednost, zdravlje kao vrijednost, smrt, dostojanstvo, pravo na život, sloboda odlučivanja, pravo na besplatnu zdravstvenu zaštitu, prigovor savjesti i dužnost pomaganja, pravo na potomstvo/roditeljstvo, dobrobit, sreća, prihvaćanje gubitka i utjeha, odgovornost, ljubav, plemenitost, skrb, suosjećanje, empatija, altruizam, solidarnost.

Odgojno-obrazovni nivo i razred

- Srednje
- I

Godine učenja i podučavanja predmeta: 1

A Mitovi, religije i društvo

[A.I.1](#)

B Antropologija, pravo i politika

[B.I.1](#)

C Profesionalna etika, zanimanja i poslovanje

[C.I.1](#)

D Čovjek suvremenog doba

[D.I.1](#)

A
Mitovi,
religije i
društvo

A.I.1

Učenik razlikuje moralna i etička pitanja i primjereno se koristi temeljnim etičkim pojmovima vezanim uz moralne i etičke probleme društva.

[DHP-1.1.2](#)

- razlikuje filozofski pristup moralu od religijskih, mitoloških i drugih učenja o moralu
- primjereno koristi pojmove: etika, moral, etičko pitanje, moralno pitanje, moralna dilema, vrijednosti, vrlina, savjest, dobro, zlo, mit, religija, nereligioznost, ateizam, agnosticizam, zlatno pravilo, sekularizam, religijski fundamentalizam.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *moralna i etička pitanja u mitovima: sudbina i sloboda, vrline i mane, pojedinac i zajednica, dobro i zlo, znanje i odgovornost*
- *moralna i etička pitanja u religijama: moralnost i religije, moralnost i nereligioznost, etička učenja svjetskih religija*
- *ljudska priroda: teorije o podrijetlu čovjeka, čovjek kao prirodno i društveno biće, ljudska priroda i tehnološki napredak, tradicija i suvremenost*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod je moguće realizirati obradom tri obvezne teme: Moralna i etička pitanja u mitovima, Moralna i etička pitanja u religijama i Ljudska priroda.

Obvezne teme učitelj obrađuje na primjeru najmanje dviju izbornih tema koje u suradnji s učenicima izabire s priloženih popisa izbornih tema.

Neovisno o šest izabranih teme, glavni je zadatak učitelja organizirati iskustva učenja i poučavanja o moralnim i etičkim pitanja na primjerima iz mitova, religija i ljudske prirode na način da nakon susreta s odabranim temama učenici u analizi i oblikovanju svojih stajališta primjereno koriste navedene etičke pojmove.

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Hrvatski jezik (Mit o Sizifu, Antigona, Mit o Prometeju) i Latinski jezik (Rimska religija i kultura).

B
Antropologija,
pravo i
politika

B.I.1

Učenik objašnjava moralne, etičke, antropološke i političke probleme koristeći se primjerenom terminologijom.

[DHP-4.3.1](#)

- objašnjava moralne, etičke, antropološke i političke probleme koristeći se primjerenom terminologijom
- primjereno se koristi pojmovima: sloboda, sigurnost, legitimnost i legalnost, pravednost, pojedinac i zajednica, moć i odgovornost, građanstvo, opće dobro.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *nastanak i svrha društva i države: povijesna shvaćanja*
- *političke doktrine i etički problemi: liberalizam, konzervativizam, socijalizam, fašizam, nacionalizam*
- *demokracija i druga društvena uređenja: modeli demokracije, autoritarni režimi*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod je preporučljivo ostvarivati obradom tri obvezne teme: Nastanak i svrha društva i države, Političke doktrine i etički problemi i Demokracija i druga društvena uređenja. Obvezne teme obrađuju se na primjeru najmanje dviju izbornih tema.

Nastavnik bi trebao organizirati učenje na način da nakon susreta s odabranim temama učenici u analizi i oblikovanju svojih stajališta ispravno koriste etičke pojmove (koncepte, probleme) navedene u razradi ishoda.

Različiti dokumentarni i edukacijski filmovi mogu se koristiti u edukaciji, a učenicima treba dati priliku da analiziraju film (diskusija u grupi, rad u grupama).

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajem nastavnog predmeta Povijest (Mezopotamija, Egipat, kultura znanost i umjetnost starih Grka, zlatno doba Atene).

C
Profesionalna
etika,
zanimanja i
poslovanje

C.1.1
Učenik analizira značenje
temeljnih pojmova
profesionalnih etika.

[KMP-1.1.2](#)

- objašnjava ključne etičke koncepte vezane za zanimanja i poslovanje
- primjereno se koristi pojmovima: profesionalna odgovornost, profesionalna dužnost, suradnja i skrb za dobrobit kolektiva, zajedništvo, ravnopravnost, prava radnika, socijalna pravednost, međugeneracijska solidarnost, odgovornost poduzetnika, poštenje, prava potrošača, poštena konkurencija, etički kodeks.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *etički kodeksi odabranih profesija: specifični problemi odabranih struka, profesionalna i etička načela odabranih struka*

Zadane teme preporučuje se obraditi na primjerima specifičnih etičkih problema te profesionalnih i etičkih načela konkretnih struka koje učenici u suradnji s učiteljem odaberu, a imajući na umu daljnje obrazovanje, ili sukladno podacima kojima škola raspolaže o visokoškolskim programima koje upisuju učenici škole.

Po završetku obrade tema učenici u analizi moralnih i etičkih problema i oblikovanju svojih stajališta trebaju ispravno koristiti pojmove (koncepte, probleme) profesionalnih etika navedene u razradi ishoda.

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajem međupredmetne teme Poduzetnost.

D
Čovjek
suvremenog
doba

D.1.1

Učenik na primjerima određuje i kritički prosuđuje značenje temeljnih etičkih pojmova vezanih za moralne i etičke probleme u području bioetike.

[BIO-4.3.1](#) [BIO-4.3.2](#)

- objašnjava temeljne pojmove bioetike i ekologije: život kao vrijednost, zdravlje kao vrijednost, smrt, dostojanstvo, pravo na život, sloboda odlučivanja, pravo na besplatnu zdravstvenu zaštitu, prigovor savjesti i dužnost pomaganja, pravo na potomstvo/roditeljstvo, dobrobit, sreća, odgovornost, ljubav, plemenitost, skrb, suosjećanje, empatija, altruizam, solidarnost.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *etička pitanja u vezi s nastankom života: medicinski potpomognuta oplodnja, surogat majčinstvo, prekid trudnoće, posvojenje i udomljavanje*
- *etička pitanja u vezi s umiranjem i smrću: palijativna skrb, eutanazija, distanazija, mentalno zdravlje i samoubojstvo*
- *etička pitanja u vezi s pravima pacijenata: odnos prema zdravlju i problem ovisnosti, zdravstveni sustavi i prava pacijenata, doniranje organa, farmaceutska industrija i prava pacijenata*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod se može ostvariti obradom tri obvezne teme: Etička pitanja u vezi s nastankom života, Etička pitanja u vezi s umiranjem i smrću i Etička pitanja u vezi s pravima pacijenata, a svaka od obveznih tema obrađuje se na primjeru najmanje dviju ponuđenih izbornih tema.

Učenje o moralnim i etičkim problemima u području biomedicine treba organizirati na način da nakon susreta s odabranim temama učenici u analizi i oblikovanju svojih stajališta ispravno koriste etičke pojmove (koncepte, probleme).

Preporučuje se metoda debate kroz koju učenici razvijaju govorničke vještine i kritičko mišljenje, razvoj vlastitog stava i slušanje i uvažavanje stavova drugih.

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajem međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj (osobna odgovornost i sloboda pojedinca).

- Srednje
- II

Godine učenja i podučavanja predmeta: 2

A Mitovi, religije i društvo
[A.II.1](#)

B Antropologija, pravo i politika
[B.II.1](#)

C Profesionalna etika, zanimanja i poslovanje
[C.II.1](#)

D Čovjek suvremenog doba
[D.II.1](#)

A
Mitovi,
religije i
društvo

A.II.1

Učenik razlikuje moralna i etička pitanja i primjereno se koristi temeljnim etičkim pojmovima vezanim uz moralne i etičke probleme društva.

[DHP-1.1.3](#)

- koristi temeljne etičke pojmove i objašnjava različita utemeljenja etike (sloboda samoodređenja čovjeka, poštovanje, prihvaćanje različitosti, nejednakost i ravnopravnost, zajedništvo, suživot, društvenost, ljubav, suosjećanje i empatija, solidarnost, nenasilje, mir, pacifizam).

KLJUČNI SADRŽAJI

- *identitet: osobni i kolektivni identitet, svjetonazor i identitet, supkulture, novi mediji*
- *raznolikost kultura: kulture zapadnih država, nezapadnjačke kulture, multikulturalizam*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod je moguće ostvariti obradom dviju obveznih tema: Identitet i Raznolikost kultura. Obvezne teme obrađuju se na primjeru najmanje triju izbornih tema.

Iskustva učenja i poučavanja o moralnim i etičkim problemima vezanim za identitet i raznolikost kultura trebaju učenicima omogućiti da nakon obrade šest izbornih tema analiziraju probleme, te oblikuju svoja stajališta primjereno koristeći sve etičke pojmove zadane ishodom.

Teme je moguće obraditi upotrebom metode studije slučaja koja može biti korisna za razumijevanje gdje su granice etičkog postupanja.

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Informatika (društvo, privatnost, autorska prava, elektronički identitet), Povijest (europski i mediteranski svijet u srednjem vijeku) te međupredmetnim temama: Funkcionalna i odgovorna upotreba IKT-a i Građanski odgoj i obrazovanje.

B
Antropologija,
pravo i
politika

B.II.1

Učenik analizira primjere moralnih i etičkih problema u području antropologije i primjereno se koristi etičkim pojmovima iz područja politike i prava primjenjujući ih u oblikovanju vlastitih stajališta.

GRO-1.1.1

- raspravlja o odabranim moralnim, etičkim, antropološkim i političkim problemima
- ispravno koristi etičke pojmove: dužnost, odgovornost, korist, posljedice, vrlina, ideal, moralni osjećaj, suosjećanje, razum, um, razboritost, odluka, savjest.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *osobne odluke pred izazovima: oblici moralnosti i stilovi života, partnerstvo i obitelj u suvremenom dobu, planiranje budućnosti*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod se može ostvariti obradom obvezne teme Osobne odluke pred izazovima, odabirom dvije od ponuđenih tema.

Glavni zadatak nastavnika je organizirati iskustva učenja i poučavanja o moralnim i etičkim problemima koji proizlaze iz zadanih obveznih tema na način da učenici napreduju u vještini etičke prosudbe do razine u kojoj moralne i etičke probleme prosuđuju kroz načela temeljnih etičkih teorija (deontologija, konzekvencijalizam, etika vrline) te vrednuju moguća rješenja problema s obzirom na pojedinu etičku teoriju.

Preporučuje se metoda facilitiranih diskusija u skupini koje može voditi nastavnik, a moguće je i ulogu voditelja dodijeliti jednom učeniku kako bi imao priliku prakticirati svoje vještine. Poželjno je da svi sudionici sjede u krugu kako bi se osigurao ravnopravan odnos i otvorenost u komunikaciji.

Sadržaj ove tematske cjeline moguće je povezati sa sadržajima međupredmetnih tema: Građanski odgoj i obrazovanje i Osobni i socijalni razvoj.

C
Profesionalna
etika,
zanimanja i
poslovanje

C.II.1
**Učenik analizira značenje
temeljnih pojmova
profesionalnih etika.**

[GRO-2.2.3 KMP-1.1.3](#)

- primjenjuje temeljne pojmove profesionalnih etika na odabranim primjerima (javni interes, javno dobro, socijalna pravednost, međugeneracijska solidarnost, odgovornost poduzetnika, društvena odgovornost poduzeća, pravedna trgovina i pravedna kupovina, prava potrošača, poštena konkurencija, profitabilnost i etičnost).

KLJUČNI SADRŽAJI

- *poslovanje i odgovornost za zajednicu: etično i legalno poslovanje, socijalno poduzetništvo, društveno–odgovorno poslovanje*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod je preporučljivo ostvarivati obradom najmanje dvije izborne teme.

Nastavnik koristi primjere iz struka koje, imajući na umu daljnje obrazovanje, učenici u toj školi često odabiru. Po završetku obrade tema, učenici u analizi moralnih i etičkih problema i oblikovanju svojih stajališta trebaju ispravno koristiti pojmove (koncepte, probleme) profesionalnih etika.

Različita izvješća, članci, reportaže mogu se koristiti za analiziranje određenih tema i razumijevanje kompleksnosti problema (pratiti dnevni tisak i vijesti kako bi učenici prepoznali aktualnost problema). Tekstovi se mogu čitati i diskutirati u paru ili u skupinama, a same tekstove može nastavnik unaprijed pripremiti ili zamoliti učenike da sami pronađu tekstove o kojima će diskutirati.

Sadržaje ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajem međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.

D
Čovjek
suvremenog
doba

D.II.1

Učenik na primjerima određuje i kritički prosuđuje značenje temeljnih etičkih pojmova vezanih za moralne i etičke probleme u području bioetike.

[BIO-3.3.3 DHP-3.3.2](#)

- određuje značenje temeljnih etičkih pojmova vezanih za moralne i etičke probleme u bioetici i ekologiji (održiva harmonija, suodnosnost, odgovornost za druga živa bića, kraj čovjeka i prava budućih generacija, prava životinja, zabrana nanošenja boli, moralni obzir i patnja, vegetarijanstvo, veganstvo, bioetički senzibilitet, suosjećanje, empatija, altruizam, solidarnost, antropocentrizam i biocentrizam, ekološki holizam, biotički egalitarizam, ekološki aktivizam).

KLJUČNI SADRŽAJI

- *čovjek i priroda: okoliš, ekološki problemi suvremenog svijeta, posljedice ekonomije fosilnih goriva, pokusi na životinjama, alternativni stilovi prehrane i života, odnos prema drugim živim bićima – biljke i životinje*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod je moguće realizirati na primjeru najmanje tri od ponuđenih izbornih tema.

Nakon obrade odabranih tema učenici trebaju u analizi i oblikovanju svojih stajališta ispravno koristiti etičke pojmove (koncepte, probleme) navedene u razradi ishoda.

Teme je moguće obraditi kroz projektnu nastavu koju obilježava iskustveno i kooperativno učenje, kao i različiti oblici i tehnike aktivnog učenja. Učenici bi trebali sami istražiti izvore i literaturu, planirati provedbu istraživanja i obradu podataka, te prikazati rezultate istraživanja. Nastavnik je u ovom slučaju u ulozi koordinatora i savjetnika koji stvara uvjete za samostalan i suradnički rad.

Sadržaje ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Biologija (raznolikost živog svijeta), Geografija (održivi razvoj) te međupredmetnom temom Građanski odgoj i obrazovanje.

- Srednje
- III

Godine učenja i podučavanja predmeta: 3

A Mitovi, religije i društvo
[A.III.1](#)

B Antropologija, pravo i politika
[B.III.1](#)

C Profesionalna etika, zanimanja i poslovanje
[C.III.1](#)

D Čovjek suvremenog doba
[D.III.1](#)

A
Mitovi,
religije i
društvo

A.III.1

Učenik razlikuje moralna i etička pitanja i primjereno se koristi temeljnim etičkim pojmovima vezanim za moralne i etičke probleme društva.

[GEO-2.1.3](#)

- analizira probleme čovjeka suvremenog doba kroz načela zadane etičke teorije
- primjereno se koristi pojmovima: poštovanje, prihvaćanje različitosti, nejednakost i ravnopravnost, zajedništvo, suživot, društvenost, ljubav, suosjećanje i empatija, egoizam i altruizam, solidarnost, nenasilje, mir.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *međuljudski odnosi: prijateljstvo, ljubav, obitelj, spolnost*
- *etički problemi suvremenog društva: nasilje, rat, globalni terorizam, siromaštvo i glad u svijetu, mediji i konzumerizam*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod je moguće ostvariti obradom obveznih tema. Međuljudski odnosi i Etički problemi suvremenog društva. Obvezne teme obrađuju se na primjeru najmanje triju izbornih tema.

Iskustva učenja i poučavanja o moralnim i etičkim problemima vezanima za međuljudske odnose i etičke probleme suvremenog društva trebaju učenicima omogućiti da nakon obrade šest izbornih tema analiziraju probleme te oblikuju svoja stajališta primjereno koristeći sve etičke pojmove zadane ishodom.

Preporučena metoda je metoda rada u skupini u kojoj svaka skupina obrađuje po jedan segment problema. Nastavnik treba voditi računa da svakoj skupini osigura vrijeme za prezentaciju rada, kao i vrijeme za pitanja, komentare i diskusiju.

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Sociologija (identitet, brak i obitelj, religija i ideologija, stratifikacija), Psihologija (vrste motiva i motivacije, povezanost motivacije i ponašanje, glavne teorije ličnosti), Biologija (biologija čovjeka), Geografija (globalizacija i njezin utjecaj na gospodarstvo, multinacionalne kompanije, ekonomske integracije i međunarodne organizacije u svijetu) te s međupredmetnom temom Građanski odgoj i obrazovanje.

B
Antropologija,
pravo i
politika

B.III.1
Učenik analizira primjere moralnih i etičkih problema u području antropologije i primjereno se koristi etičkim pojmovima iz područja politike i prava primjenjujući ih u oblikovanju vlastitih stajališta.

[DHP-4.1.1](#)

- analizira primjere reagiranja pojedinaca, društva, institucija i vlasti na nedemokratske pojave u društvu
- primjereno se koristi pojmovima: pojedinac i zajednica, moć i odgovornost, građanstvo, opće dobro, meritokracija, dostojanstvo, ljudska prava, društvena jednakost, prihvaćanje različitosti i tolerancija, diskriminacija i jednakopravnost, kozmopolitizam, mirotvorstvo, društvena odgovornost, solidarnost, društveni aktivizam.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *vladavina prava i civilno društvo: pravna država, građanska prava i slobode*
- *problemi kulturnog relativizma i kulturnog imperijalizma: monokulturalizam i multikulturalizam, orijentalizam*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ovaj ishod je moguće realizirati obradom dvije obvezne teme Vladavina prava i civilno društvo i Problemi kulturnog relativizma i kulturnog imperijalizma. Obvezne teme obrađuju se na primjeru najmanje dviju izbornih tema.

Glavni zadatak nastavnika je organizirati iskustva učenja i poučavanja o moralnim i etičkim problemima u politici i pravu na način da nakon susreta s odabranim temama učenici u analizi i oblikovanju svojih stajališta ispravno koriste sve etičke pojmove (koncepte, probleme) navedene u razradi ishoda.

Nastavnik može koristiti metodu studije slučaja koja podrazumijeva analizu specifične pojave, procesa ili događaja koji mogu poslužiti da se razjasne pojedini fenomeni i donesu relevantni zaključci o obveznim temama. Proučavati se mogu određene osobe, skupine ljudi, povijesna mjesta, institucije, događaji, fenomeni i slično. Rad na studiji slučaja sastoji se od dva dijela: prvi dio čini rad na samome slučaju, a zatim rasprava o njemu i iznošenje rezultata spoznaje. Proces učenja od učenika traži primjenu niza istraživačkih postupaka: slučaj se analizira, a zatim se na temelju analize konstruira novo znanje. U idućemu se koraku vrši procjena ili vrednovanje te priopćavanje rezultata na učenicima prilagođen način.

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Sociologija (društvene promjene, kulturne promjene, teorije društvenih promjena, subkultura, kontrakultura, kulturni relativizam, etnocentrizam, kultura u suvremenom društvu), Povijest (povijest novog vijeka) te međupredmetnom temom Građanski odgoj i obrazovanje.

C
Profesionalna
etika,
zanimanja i
poslovanje

C.III.1

Učenik analizira značenje
temeljnih pojmova
profesionalnih etika.

[KMP-1.2.3](#)

- raspravlja o najboljim praksama vezanim za društveno odgovorno poslovanje, zaštitu prava radnika i sl.
- primjereno se koristi pojmovima: profesionalna odgovornost, profesionalna dužnost, profesionalni integritet, ravnopravnost, prava radnika, diskriminacija i jednakopravnost.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *odnos poslodavca i zaposlenika: diskriminacija pri zapošljavanju, prava zaposlenika i poslodavaca*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod je moguće ostvariti obradom dviju izbornih tema.

Nastavnici koriste primjere iz struka koje, imajući na umu daljnje obrazovanje, učenici u toj školi često odabiru. Učenici mogu sami pronaći primjere diskriminacije pri zapošljavanju i kršenja prava zaposlenika i poslodavaca te u facilitiranoj raspravi prepoznati granice etičkog postupanja. Po završetku obrade tema učenici u analizi moralnih i etičkih problema i oblikovanju svojih stajališta trebaju ispravno koristiti pojmove (koncepte, probleme) profesionalnih etika.

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima međupredmetnih tema Građanski odgoj i obrazovanje i Poduzetnost.

D
Čovjek
suvremenog
doba

D.III.1

Učenik na primjerima određuje i kritički prosuđuje značenje temeljnih etičkih pojmova vezanih uz moralne i etičke probleme u području bioetike.

[DHP-3.2.2](#)

- raspravlja o odabranim problemima suvremenoga doba
- primjereno se koristi pojmovima: život kao vrijednost, jedinstvenost života, priznanje identiteta, biotički suverenitet, dehumanizacija, ograničenja i poboljšanja čovjeka, budućnost ljudske prirode, tehnološka izvedivost i moralna dopustivost, moralna odgovornost znanstvenika, sigurnost i sloboda.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *tehnološko poboljšanje čovjeka: koristi i prijetnje (bio)tehnologije, kiborgizacija čovjeka, eugenika, transhumanizam*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod se ostvaruje kroz različite aktivnosti koje će nastavnik pripremiti, a u kojima će učenici sudjelovati tijekom obrade izbornih tema posvećenih bioetičkim problemima. Odabrane aktivnosti trebaju učenicima omogućiti napredak u razvijanju etičkog diskursa te vještinama moralne i etičke prosudbe u području bioetike pri čemu učenici trebaju ispravno koristiti pojmove/koncepte navedene u razradi ishoda.

Preporučuje se barem dio aktivnosti provesti u suradnji s nastavnicima drugih predmeta te na taj način ostvariti međupredmetno povezivanje ishoda. Nastavnik može pozvati gosta predavača ili pronaći dokumentarne i edukativne video sadržaje koji će kod učenika probuditi znatiželju i pomoći im u formiranju kritičkog mišljenja i prepoznavanja etičkih granica znanosti.

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Biologija (biologija čovjeka), Fizika (fizika, društvo i tehnologija), Sociologija, Psihologija (razumijevanje sebe, razumijevanje drugih).

- Srednje
- IV

Godine učenja i podučavanja predmeta: 4

A Mitovi, religije i društvo
[A.IV.1](#)

B Antropologija, pravo i politika
[B.IV.1](#)

C Profesionalna etika, zanimanja i poslovanje
[C.IV.1](#)

D Čovjek suvremenog doba
[D.IV.1](#)

A
Mitovi,
religije i
društvo

A.IV.1

Učenik razlikuje moralna i etička pitanja i primjereno se koristi temeljnim etičkim pojmovima vezanim za moralne i etičke probleme društva.

[GEO-2.1.3 DHP-5.2.2 GRO-1.2.2](#)

- vrednuje različite pristupe o moralu u kontekstu suvremenoga društva
- primjereno se koristi pojmovima: sloboda, pravednost, pojedinac i zajednica, ljudska prava, društvena jednakost, prihvaćanje različitosti i tolerancija, društvena odgovornost, solidarnost, društveni aktivizam.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *ljudska prava i pokreti za zaštitu ljudskih prava: antirasistički pokreti, radnički i sindikalni pokreti, feministički pokreti, LGBT pokreti, itd.*
- *suvremene prijetnje ljudskim pravima: globalizacija i njene posljedice, kapitalizam i neokolonijalizam, trgovina ljudima, svjetske migracije, posljedice ograničavanja i oduzimanja ljudskih prava*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod se može ostvariti obradom obveznih tema Ljudska prava i pokreti za zaštitu ljudskih prava i Suvremene prijetnje ljudskim pravima. Obvezne teme obrađuju se na primjeru najmanje triju izbornih tema.

Glavni zadatak nastavnika je organizirati iskustva učenja i poučavanja o moralnim i etičkim problemima u politici i pravu na način da nakon susreta s odabranim temama učenici u analizi i oblikovanju svojih stajališta ispravno koriste sve etičke pojmove (koncepte, probleme) navedene u razradi ishoda.

Nastavu je moguće analizirati provođenjem istraživačkog rada u skupinama gdje će učenici odabrati, istražiti, analizirati i prezentirati pojedine slučajeve prijetnji ljudskim pravima ili pokrete za zaštitu ljudskih prava, te kroz istraživanje usvajati zadane etičke pojmove.

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Politika i gospodarstvo (politika u demokratskom kontekstu), Sociologija (državljeni i građani, političke stranke, socijalni pokreti i izbori), Filozofija (pojedinaac, zajednica, solidarnost) i Psihologija (formiranje i održavanje stavova, predrasuda, diskriminacije).

B
Antropologija,
pravo i
politika

B.IV.1

Učenik analizira primjere moralnih i etičkih problema u području antropologije i primjereno se koristi etičkim pojmovima iz područja politike i prava primjenjujući ih u oblikovanju vlastitih stajališta.

[GRO-2.2.3](#) [GRO-2.4.3](#)

- vrednuje različita rješenja etičkih, antropoloških i političkih problema
- primjereno se koristi pojmovima: ljudska i moralna prava, zakonske i moralne obveze, otvoreno i zatvoreno društvo, represija i sloboda, samovolja i racionalni autoritet, jednakost pred zakonima i jednakost u mogućnostima, sloboda mišljenja i djelovanja i tolerancija.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *sloboda mišljenja u javnom prostoru i pitanja odgovornosti: položaj društveno ugroženih skupina, privatni interes u javnom prostoru, ideologija i istina, kritičko prihvaćanje i opovrgavanje, odgovornost vlasti za stanje društva i dobrobit građana*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod se može realizirati kroz raznovrsne aktivnosti kojima će nastavnik potaknuti učenike na odgovorno djelovanje u javnom prostoru.

Po uzoru na aktivnosti u kojima su sudjelovali u učionici (i/ili izvan učionice), kao i na etičke vrijednosti o kojima su promišljali analizirajući probleme s ljudskim pravima, učenici izabiru, planiraju i provode aktivnosti kojima žele doprinijeti rješavanju problema pojedinaca i/ili skupina čija su ljudska prava ugrožena. Ishod se ostvaruje uz korištenje digitalnih alata, a prvenstveno društvenih mreža.

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Politika i gospodarstvo (politika u demokratskom kontekstu), Sociologija (državljeni i građani, političke stranke, socijalni pokreti i izbori), Filozofija (pojedinaac, zajednica, solidarnost), Psihologija (formiranje i održavanje stavova, predrasuda, diskriminacije) te međupredmetnom temom Građanski odgoj i obrazovanje.

C
Profesionalna etika, zanimanja i poslovanje

C.IV.1
Učenik analizira značenje temeljnih pojmova profesionalnih etika.

[GRO-3.3.2](#)

- analizira ponašanje stručnjaka, poduzetnika i djelovanja organizacija u kontekstu najboljih praksi društveno odgovornoga poslovanja, zaštite prava radnika i organizacijske kulture
- u analizi moralnih i etičkih problema vezanih za zanimanja, poslovanje i tržište te u oblikovanju svojih stajališta primjereno se koristi pojmovima profesionalnih etika: profesionalni, moralni, etički i pravni problem, zakonski (pravni) propis, pravo, dužnost, posljedice djelovanja.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *društvene posljedice neoliberalnog kapitalizma: utjecaj multinacionalnih kompanija, sukob interesa, korupcija, gubitak radnog mjesta, siromaštvo i beskućništvo*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod se ostvaruje obradom najmanje dviju izbornih tema. Nastavnik koristi primjere iz struka koje, imajući na umu daljnje obrazovanje, učenici u toj školi često odabiru.

Preporučuje se metoda facilitiranih diskusija u skupini koje će voditi nastavnik. Poželjno je da svi sudionici sjede u krugu kako bi se osigurao ravnopravan odnos i otvorenost u komunikaciji. Po završetku obrade tema učenici u analizi moralnih i etičkih problema i oblikovanju svojih stajališta trebaju ispravno koristiti pojmove (koncepte, probleme) profesionalnih etika.

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Politika i gospodarstvo (ekonomska i financijska pismenost), Geografija (globalizacija i njezin utjecaj na gospodarstvo, multinacionalne kompanije) te s međupredmetnom temom Poduzetnost.

D
Čovjek
suvremenog
doba

D.IV.1

Učenik na primjerima određuje i kritički prosuđuje značenje temeljnih etičkih pojmova vezanih za moralne i etičke probleme u području bioetike.

[DHP-3.2.2 TIT-2.2.1](#)

- analizira bioetičke i ekološke probleme, zaključuje o tome koje znanosti trebaju biti uključene u rješavanje problema i argumentira svoj zaključak.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *tehnološki napredak i moralna odgovornost: genetski modificirani organizmi i zdravlje, kloniranje, koristi i opasnosti od nuklearne tehnologije, umjetna inteligencija*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod se može ostvariti obradom obvezne teme Tehnološki napredak i moralna odgovornost. Tema se obrađuje na primjeru najmanje dviju od ponuđenih izbornih tema.

Glavni zadatak nastavnika je organizirati iskustva učenja i poučavanja o moralnim i etičkim problemima u području (bio)tehnologije na način da nakon susreta s četiri odabrane teme učenici u analizi i oblikovanju svojih stajališta ispravno koriste etičke pojmove (koncepte, probleme) navedene u razradi ishoda.

Nastavnik može putem različitih video materijala potaknuti znatiželju učenika i usmjeriti ih ka istraživanju pojedinih tema u stručnoj literaturi kako bi se upoznali s etičkim dilemama upotrebe tehnologije i razvoja znanosti.

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Biologija (biologija čovjeka, raznolikost živog svijeta), Logika (uloga logike u filozofiji i znanosti) i Informatika.

Etika - učenje i podučavanje

Učenje i poučavanje Etike u srednjoj školi usmjereno je na učenika kako bi se ostvarili ciljevi i ishodi nastavnoga predmeta. Time se želi postići usvajanje i ovladavanje temeljnim pojmovima i znanjima o povijesti i razvoju filozofsko-etičke misli, specifičnim pristupima problemima, teorijama, autorima i djelima. Naglasak je na razvijanju moralnih i etičkih kompetencija sagledavanjem širine etičkih znanstveno-teorijskih i praktičkih pristupa u rješavanju situacija s kojima se učenik suočava osobno i kao član zajednice i društva. U suvremenim koncepcijama učenja i poučavanja Etike neizostavno je razvijanje etičkog i bioetičkog senzibiliteta, brige za svoju dobrobit, dobrobit drugih ljudi, budućih generacija, drugih živih bića i okoliša osvještavanjem vlastite uloge u svijetu, društvu i lokalnoj zajednici.

U skladu s četiri domene (Mitovi, religije i društvo, Antropologija, pravo i politika, Profesionalna etika, zanimanja i poslovanje i Čovjek suvremenog doba) metodičko-didaktičko polazište ovoga predmeta je povezivanje teorije i prakse na različitim razinama i na različite načine. Cijeli proces pripreme, organizacije, vođenja nastavnoga procesa temelji se na primjeni znanja i vještina, te sustavnoga oblikovanja vrijednosti tijekom školovanja. Time se neposredno utječe na razvoj učenika i njihovih etičkih stavova u svakodnevnom i budućem profesionalnom životu.

Učenicima treba omogućiti sustavno i eksplicitno učenje i poučavanje komunikacijskih strategija i strategija učenja. Unutar njih, a na temelju potreba i interesa učenika, nastavnik demonstrira i preporučuje konkretne metode učenja, npr.: suradničkom nastavom, postavljanjem otvorenih pitanja, organiziranjem moderirane nastave, provedbom debate formatom prilagođene trajanju nastavnog sata, izradom konceptualnih i kognitivnih mapa, vođenjem heurističkog razgovora, istraživanjem različitih problema i osmišljavanjem rješenja, provedbom projekata, izradom pisanih radova i sl.

Ovladavanje strategijama i metodama učenja ovisi o učenikovu odabiru i prihvaćanju s obzirom na osobine ličnosti, stilove učenja i predmetne zadatke. Važno je da nastavnik izravno poučava učenike strategijama i metodama učenja, modelira njihovu uspješnu upotrebu do postupnoga osamostaljivanja učenika u njihovoj primjeni.

Učenje i poučavanje se ostvaruje nizom aktivnosti i procesa kojima učenik aktivno stječe znanja i razvija vještine, uči istraživanjem i otkrivanjem te primjenjuje prije stečena znanja i iskustva i preuzima odgovornost za vlastito učenje.

Uloga nastavnika u učenju i podučavanju Etike je planiranje, organiziranje i provedba aktivnosti kojima će učenik steći znanja i vještine potrebne za uspješno ovladavanje nastavnim sadržajima. Nastavnik prihvaća i primjenjuje inovativne pristupe u teoriji i praksi nastave Etike i kontinuirano unaprjeđuje svoje kompetencije da bi se održala visoka profesionalna kvaliteta

poučavanja u skladu sa zahtjevima suvremenoga društva. Metode i pristupe poučavanju osmišljava i primjenjuje kreativno i samostalno radi poticanja na učenje i razvoj, razlikuje ih i prilagođava kako bi odgovorio na potrebe učenika. Nastavnik bi prije svega trebao biti moderator aktivnosti koje se tijekom učenja i poučavanja provode, a suradnički odnos treba ostvariti na razini planiranja i organiziranja nastave. Tradicionalne nastavne pristupe potrebno je u što većoj mogućoj mjeri zamijeniti aktivnim nastavnim metodama.

Izvori za učenje i poučavanje Etike mogu se pronaći u brojnim materijalnim i nematerijalnim sadržajima. Osim udžbenika, od nastavnika se očekuje korištenje različitih znanstvenih i stručnih članaka, znanstveno analiziranih i didaktički obrađenih slučajeva iz prakse, stručne literature, novinskih članaka, video sadržaja, primjera iz književnosti i umjetnosti, filmova i sl. Dopuna učenju i poučavanju su također iskustva učenika i nastavnika, kao i iskustva drugih osoba, te se ona mogu promatrati kao motivacija za moralno i etičko promišljanje i djelovanje. Kao oblik učenja i poučavanja mogu se uzeti i gostujuća predavanja, posjete stručnoj tribini, organizacija okruglih stolova i sl. U odabiru materijala i izvora nastavnik se, uz vlastitu stručnost, može osloniti na interese i potrebe učenika.

Etika se može poučavati u učionici i u raznim oblicima terenske nastave. U učionici radni prostor bi trebalo organizirati u obliku dijaloškog kruga ili, ukoliko to zadatci zahtijevaju, u obliku više radnih skupina. Kako bi se učenje i poučavanje moglo odvijati na što je moguće višoj razini, važna je dobra opremljenost učionica. U terenskoj nastavi moguće je planirati suradnju s predstavnicima lokalnih vlasti, nevladinim sektorom, različitim organizacijama koje djeluju u lokalnoj sredini, u sklopu koje učenici mogu steći iskustva važna za realizaciju ciljeva i ishoda nastavnoga predmeta.

Etika se poučava od prvog do četvrtog razreda gimnazije kao alternativni predmet za učenike koji ne pohađaju nastavni predmet Vjeronauk. Broj nastavnih sati Etike treba biti jednak broju nastavnih sati predviđenih za učenje i poučavanje Vjeronauka. Učenicima koji odaberu Etiku na prvoj godini ona postaje obvezni predmet do kraja srednjoškolskoga obrazovanja. Nastavnik je odgovoran da primjereno rasporedi raspoloživi broj sati tako da budu ostvareni ishodi iz svih domena, uz odgovarajuću upotrebu metoda i materijala. Ishodi na višim godinama učenja postavljeni su tako da podrazumijevaju detaljniju obradu sadržaja. Nastavnik samostalno planira primjeren broj sati za realizaciju pojedinih tema i odgojno-obrazovnih ishoda.

Proces učenja i poučavanja treba se održavati u sigurnom, ugodnom i poticajnom okružju u kojem učenici i nastavnici mogu ostvariti svoje mogućnosti te uspješno i motivirano učiti i podučavati. Potrebno je stvarati poticajnu okolinu za stjecanje i razvijanje predviđenih kompetencija, a odgovornost za to treba preuzeti nastavnik. On treba razvijati kvalitetne odnose s učenicima uzimajući u obzir teorijske i praktične dimenzije učenja i poučavanja, koje doprinose kvalitetnijem usvajanju i razumijevanju nastavnoga sadržaja.

Kada je riječ o grupiranju učenika, treba uzeti u obzir da je Etika alternativni predmet i da se ne

može predvidjeti koliko će se učenika u pojedinom razrednom odjelu i pojedinome naraštaju odlučiti za Etiku. U skladu s tim moguće je formiranje grupe učenika iz više razrednih odjela istoga naraštaja. Unutar grupe, ovisno o zadacima u učionici i izvan nje, te učeničkim potrebama i interesima, poželjno je formirati manje skupine koje će međusobno koordinirati osmišljavanje i provedbu aktivnosti uz poticaj nastavnika i njegovo praćenje i pomoć. Preporučuje se međugeneracijsko povezivanje učenika i interdisciplinarni pristup.

Etika – vrednovanje i ocjenjivanje

Vrednovanje nije samo konačno ocjenjivanje učeničkih postignuća, već i praćenje, prikupljanje i analiziranje podataka o učenju i aktivnostima učenika tijekom odgojno-obrazovnog procesa. Cilj formativnog procjenjivanja je korigiranje samog procesa učenja, praćenja napretka učenika u razvoju znanja, vještina i vrijednosti tijekom jedne godine. Sumativno procjenjivanje je donošenje konačne odluke o rezultatima procesa učenja, odnosno ocjena učeničkog postignuća na kraju razdoblja ili godine učenja i poučavanja.

Cilj nastave Etike kroz domenu Mitovi, religije i društvo je njegovanje i razvijanje kreativnog mišljenja, razložitog govorenja i razboritog djelovanja, utemeljenog na općim vrijednostima i ljudskim pravima. Slikovnost i simboličnost koriste se kao poticaj za osvještavanje moralne dimenzije života. Poučiti pojedinca kako živjeti u zajednici sa sviješću o osobnom identitetu i potrebi poštivanja drugih ljudi.

U sklopu domene Antropologija, pravo i politika pojedinac, suočen s moralnim dilemama, stvara sustav vrijednosti radi življenja u krugovima zajedništva – obitelji, društvu i državi, te globalnoj zajednici. Učenje je usredotočeno na moralno orijentiranje i etičko promišljanje sveukupnosti odnosa čovjeka u društvenom okružju.

Kroz domenu Profesionalna etika zanimanja i poslovanje, cilj nastave je korištenje zaključaka moralne i etičke analize problema pojedinog zanimanja ili područja poslovanja u širenju svijesti o tim problemima i o mogućim rješenjima te, poticanje na djelovanje koje je u skladu s etičkim vrijednostima.

U domeni Čovjek suvremenog doba, cilj nastave je u upoznavanju učenika s bioetičkim pristupom i bioetičkim predmetnim područjem. Učenici trebaju steći uvid kako ti problemi i dileme pogađaju sve ljude i kako ih nije moguće riješiti u izdvojenim skupinama stručnjaka, nego tek u kreativnom dijalogu svih relevantnih pristupa i stajališta.

Od učenika se očekuje da zna, odnosno može: prepoznati i odrediti specifične etičke pojmove i pojmove srodnih disciplina, etička učenja, vrijednosne sustave, pojedine probleme koji ulaze u opseg etičkih rasprava te dvojbe i izabrane modele razrješavanja tih dvojbi; na tekstu primijeniti izabrana činjenična i konceptualna znanja i argumentacije na konkretne probleme iz etike kao filozofske discipline i na etičke probleme srodnih područja obuhvaćenih kurikulumom Etike. To uključuje razumijevanje pretpostavki različitih etičkih učenja i načela, njihovo sustavno izvođenje i analizu, uspoređivanje, kritičko prosuđivanje i vrednovanje te primjenu ovih znanja na različita srodna područja kao izvorišta etičkih promišljanja, općenito razvijanje vlastitoga stajališta, obranu istoga i time dokaz ovladanosti osnovnim elementima argumentacije.

U nastavnom predmetu Etika sadržana su sva tri pristupa vrednovanja: vrednovanje za učenje, vrednovanje kao učenje i vrednovanje aktivnosti izvan škole.

Vrednovanje za učenje podrazumijeva praćenje i vrednovanje stečenoga znanja, vještina i stavova tijekom učenja i poučavanja predmeta. Ovim pristupom nastoji se motivirati učenika za stjecanje i razvijanje etičkih znanja, vještina i stajališta, te tako dvostruko pomaže nastavniku: procijeniti valjanost informacija s kojima učenik dolazi na nastavu, razinu ostvarenosti ishoda, vrijednosti i stajališta prema kojima rješava problem i odlučuje te njegov odnos i stajalište prema procesu etičkog učenja i podučavanja. Ovim pristupom nastavniku se pomaže usmjeriti proces učenja i poučavanja prema ispravljanju uočenih nedostataka u stečenom znanju, interpretiranju stajališta i ideja koje zahtijevaju etičku analizu. Učeniku ovaj pristup omogućava razumjeti što se predmetom Etika želi postići, što se od njega očekuje u procesu učenja i poučavanja, što se i kako u predmetu vrednuje te kako nastavnik ostvaruje svoju ulogu.

Vrednovanje kao učenje jest pristup u kojem učenik preuzima odgovornost za učenje, vrednuje svoj odnos prema zadatcima i aktivnostima, procjenjuje svoje rezultate i rezultate drugih učenika u svim oblicima rada. Za to je ključna nastavnikova pravodobna i pravovaljana povratna informacija, a može pomoći i vođenje mape učenja u kojoj učenik dokumentira ishode i skuplja bilješke o svojim rezultatima u učenju.

Treba istaknuti i mogućnost vrednovanja aktivnosti izvan škole. Ono se provodi tako što se procjenjuju i ocjenjuju priprema učenika za aktivnost, njegova komunikacija i ponašanje tijekom aktivnosti, učenikov izvještaj o važnosti i rezultatima provedene aktivnosti te zaključak o naučenome tijekom provedbe aktivnosti. Uz posjete radnim i kulturnim institucijama, institucijama lokalne zajednice te udrugama civilnoga društva, nastavnicima se pruža široka mogućnost osmišljavanja školskih i međuškolskih aktivnosti, poput obilježavanja važnih datuma, organiziranja etičkih tribina, dana etike i sl.

Unutar predmeta Etika zastupljena su dva elementa vrednovanje i ocjenjivanja:

- analiza i argumentacija
- istraživanje i djelovanje

Analiza i argumentacija jedan je od glavnih ciljeva procesa učenja i poučavanja, ali i bavljenja etikom kao filozofijskom disciplinom. Kroz ovaj element vrednuje se učenikova sposobnost bavljenja subjektivnom moralnom prosudbom različitih pitanja kako bi zatim, uz nastavnikovo vodstvo, svaki problem analizirao na razini sustavne i promišljene etičke prosudbe koristeći se instrumentarijem etike kao filozofijske discipline. Tako se osiguravaju obrazovna iskustva koja učeniku omogućuju uvid u složenost otvorenih pitanja, a promatranjem tih pitanja iz različitih perspektiva učenik će stjecati prijeko potrebno orijentacijsko znanje kao pretpostavku moralnoga djelovanja. U fokusu vrednovanja ovdje je približavanje etičkih problema i pristupa iskustvima učenika, naglašavanje važnosti i uloge filozofskih stajališta u rješavanju etičkih problema u različitim povijesnim razdobljima te doprinos filozofa u osmišljavanju metodologija kritičkoga mišljenja, što učeniku stvara osnove za samostalno misaono istraživanje.

Ovim elementom se vrednuje:

- primjerena upotreba pojmova, koncepcija i teorija pri analizi problema i oblikovanju stajališta
- vještina etičke argumentacije
- istraživanje, opisivanje i analiza problema
- navođenje, uspoređivanje, analiza i vrednovanje mogućeg rješenja iz očista različitih teorija, pristupa i načela
- argumentirano zagovaranje rješenja koje smatra najboljim
- analiza etičkih izvora - prepoznavanje i artikulacija problema, teze ili rješenja, prepoznavanje izrečenih i neizrečenih premisa, uočavanje mogućih implikacija, vrednovanje argumenata.

U elementu Istraživanje i djelovanje učeniku i nastavniku postavlja se izazov da razvijeni etički senzibilitet pretoče u konkretne aktivnosti kojima iskazuju skrb za dobrobit samih sebe, drugih ljudi, drugih živih bića, prirode i budućih generacija. Pretpostavka toga jest otvaranje učenja i podučavanja Etike, ali i škole, prema svim sudionicima u školskom okruženju i društvu, čime se najbolje ostvaruje koncept iskustvenog učenja. U fokusu vrednovanja ovdje su aktivnosti koje nose obilježje moralno ispravnoga djelovanja, pri čemu se naglašava provedba projektnih i sličnih aktivnosti usmjerenih na skrb za dobrobit lokalne zajednice i šire okoline. U skladu s planiranim aktivnostima učenik se kroz različite aktivnosti suočava s izazovima i problemima o kojima promišlja tijekom nastavnoga procesa.

Ovim elementom se vrednuju:

- vještine uočavanja, artikuliranja i rješavanja konkretnih problema
- izrada različitih vrsta projekata, referata, prezentacija, studija slučajeva
- izrada kreativnih sadržaja: plakata, mapa, videozapisa
- tijek i kvaliteta procesa učenja (sudjelovanje, usredotočenost i praćenje rada izvršavanjem zadataka i obveza te napredak učenika) na nastavnim satima, te u izradi i izvršavanju domaćih zadataka
- komunikacijske vještine (razumijevanje sebe i drugih), uvjerljivost i utjecaj na druge
- naklonost i povjerenje drugih, razumijevanje važnosti pozitivne interakcije (odnos s nastavnicima, osobljem škole, drugim učenicima i dr. sudionicima interakcije), svijest o posljedicama ponašanja i sl.

Savjetuje se izbjegavanje klasičnih pisanih provjera i njihova zamjena, prije svega raspravljačkim, a zatim filozofskim esejom. Ujedno se savjetuje izbjegavanje klasičnih usmenih provjera prozivanjem učenika i njegovim izvođenjem pred školsku ploču, te se preporučuje procjenjivati ga i ocjenjivati idućim tehnikama:

- razgovor s učenikom
- organizacija rasprave među učenicima
- organizacija debate
- organizacija oluje ideja
- usmeno referiranje istraženih slučajeva (usmeni referati, prezentacije, studije slučajeva)
- izrada kreativnih sadržaja (plakati, kratki videozapisi i sl.).

Nastavnikov zadatak je osigurati zaključnu ocjenu i zaključnu procjenu za svakog učenika. U donošenju zaključne ocjene iz predmeta Etika temeljna mu je smjernica aritmetička sredina svih ocjena koje je učenik tijekom nastavne godine prikupio u oba elementa vrednovanja: analizi i argumentaciji te istraživanju i djelovanju, pri čemu oba imaju jednaku težinu. Međutim,

odluka o ocjeni ne bi trebala proizići iz aritmetičke sredine, koja zrcali samo vrednovanje naučenoga, nego bi je trebala potvrditi ili promijeniti nastavnikova zaključna procjena. Budući da je vrednovanje sustavan proces koji se provodi tijekom cijele nastavne godine, zaključna procjena, uz vrednovanje naučenoga, upotpunjuje se nastavnikovim izvještajima o napretku učenika koji održavaju vrednovanje za učenje i vrednovanje kao učenje.

